

Hur rustar vi unga utan gymnasieutbildning för jobb?

En reform för introduktionsprogrammen

Oktober 2022

Förord

Gymnasieexamen är vattendelare på den svenska arbetsmarknaden. Arbetslösheten för de som inte har en examen är fyra gånger högre än för de som tar examen. Läsåret 2021/22 var 85 procent av eleverna behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan. Det betyder att nästan 18 000 elever inte var behöriga till gymnasiet. En del är nära, andra är långt ifrån. Gruppen obehöriga är väldigt heterogen och eleverna har många gånger vitt skilda förutsättningar.

Bortsett från det uppenbara, att resultaten i grundskolan behöver förbättras, behövs det reformer för att förbättra gymnasieskolans introduktionsprogram. Förutsättningarna för elever att komma in på ett nationellt program eller för att bli rustade för första jobbet behöver kraftigt förbättras.

Dagens introduktionsprogram har en dålig genomströmning och lyckas inte på att rusta eleverna för arbetsmarknaden. Svenskt Näringsliv har tidigare presenterat en reformagenda för den gymnasiala yrkesutbildningen, där vi föreslår ett omtag av introduktionsprogrammen. I den här promemorian utvecklar vi de förslagen och kompletterar dem med röster från individerna som faktiskt berörs. Elever på introduktionsprogram.

Johan Olsson, Svenskt Näringsliv

”Det företag du har praktiserat på får du ofta jobb på efteråt om du sköter dig och är duktig. Men allt hänger ju på dig själv.”

- Kille, 17år

Innehåll

Förord	2
Innehåll.....	3
Problemen med dagens system.....	4
Analys av situationen idag.....	4
Antalet arbetslösa.....	5
Antalet elever i årskurs ett	5
Status efter år ett.....	7
Elever på yrkesintroduktion	9
Branschmodellen och reformagendan	11
Reformförslag för introduktionsprogram	12

Problemen med dagens system

Näringslivets kompetensförsörjning är avgörande för Sveriges konkurrenskraft och vårt gemensamma välbefinnande. Under en följd av år har det dock blivit allt svårare för svenska företag att rekrytera medarbetare. Sju av tio bolag har svårt att hitta rätt kompetens. Och tre av tio rekryteringsförsök misslyckas helt, trots en hög arbetslöshet¹.

Den utbildningsbakgrund som flest företag efterfrågar mest är gymnasial yrkesutbildning – alltså medarbetare som är yrkesutbildade i gymnasieskolan eller på komvux. Hälften av arbetsgivarna uppgav att det rådde brist på nyutexaminerad och yrkeserfaren personal på gymnasienivå under 2020.²

Tyvärr läser för få gymnasieelever på ett yrkesprogram. Andelen elever på de nationella programmen som läser en yrkesutbildning har sjunkit från cirka 45 procent läsåret 2008–2009 till 32 procent 2021. Och trenden är fallande³. I en jämförande studie som gjordes av Svenskt Näringsliv, där vi tittade på sju andra länder, har Sverige lägst andel som väljer yrkesutbildning. Detta trots att gymnasialt yrkesutbildade alltså är mycket efterfrågade på arbetsmarknaden, med mycket goda jobbopportuniteter för de som tar examen.⁴

Analys av situationen idag

I det här pm:et analyserar vi framtidens arbetsmarknad för yrkesutbildade, med utgångspunkt i officiell statistik och prognoser från SCB. Slutsatserna är alarmerande och 2035 kommer Sverige sakna 290 000 yrkesutbildade. Dessutom riskerar stora grupper "felutbildade" unga att hamna i arbetslöshet. För att förbättra matchningen på arbetsmarknaden och möta kompetensbehovet – inom både privat och offentlig sektor – måste vi gå från att 30 procent av en årskull går en yrkesutbildning till att 40 procent av en årskull tar examen från en yrkesutbildning. Antalet elever som går år tre på en gymnasial yrkesutbildning ett givet år mellan 2020 och 2035 måste öka med drygt 18 000.

En situation där nästan 300 000 yrkesutbildade saknas skulle få mycket stora konsekvenser för näringslivet, med lägre tillväxt och minskade skatteintäkter som följd. Produktionsbortfallet, som blir ett resultat av kompetensbristen, beräknas kosta det svenska samhället 2,8 miljarder kronor – i veckan. För perioden 2021 till 2035 handlar det om 990 miljarder – i snitt 66 miljarder per år. I praktiken tillåter inte näringslivet ett sådant bortfall: företagen försöker kompensera med internutbildningar av olika slag. De direkta kostnaderna för detta beräknas till mellan 6,7 och 13,4 miljarder kronor, för 2021–2035. Till detta kommer kostnaden för produktionsbortfallet under utbildningstiden, som uppskattats till mellan 44,7 och 89,5 miljarder kronor under samma period.

¹ Svenskt Näringsliv, 2021a.

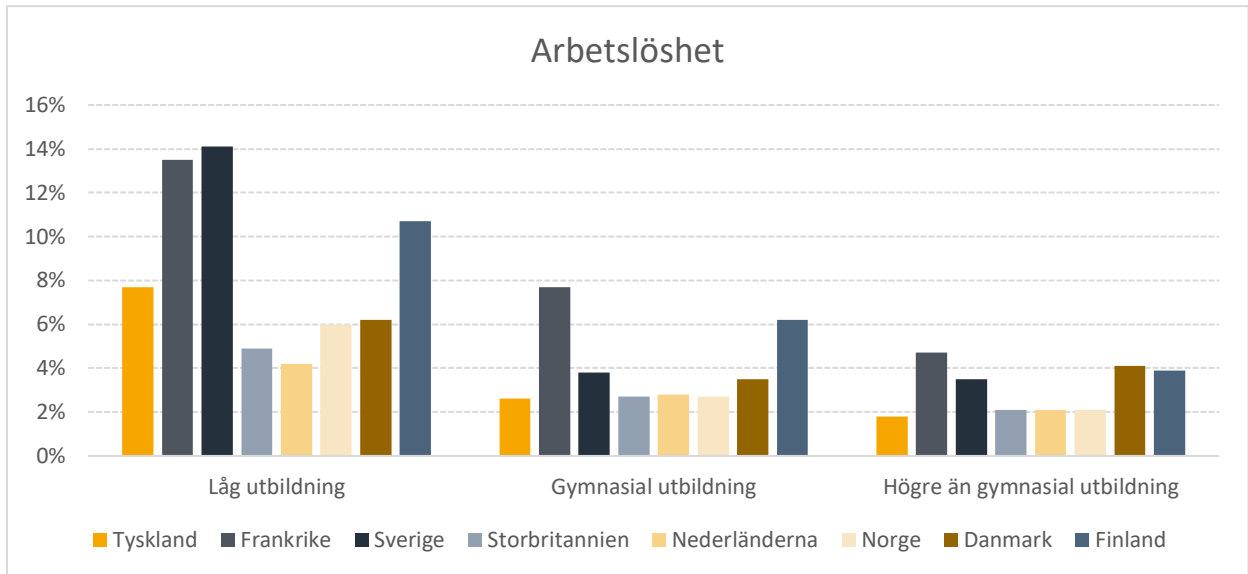
² Ibid.

³ Svenskt Näringsliv, 2020a.

⁴ Svenskt Näringsliv, 2021b.

Antalet arbetslösa

I kalkylen ovan finns en grupp elever med potential: de som inte kommer in på ett nationellt program. Denna grupp har särskilt stor betydelse för Sverige, där lågutbildade (personer med lägre än gymnasial utbildning) påvisar mycket högre arbetslöshetssiffror än grupper med gymnasial utbildning. Siffrorna för Sverige står ut i jämförelse med andra jämförbara länder; se **Error! Reference source not found.**

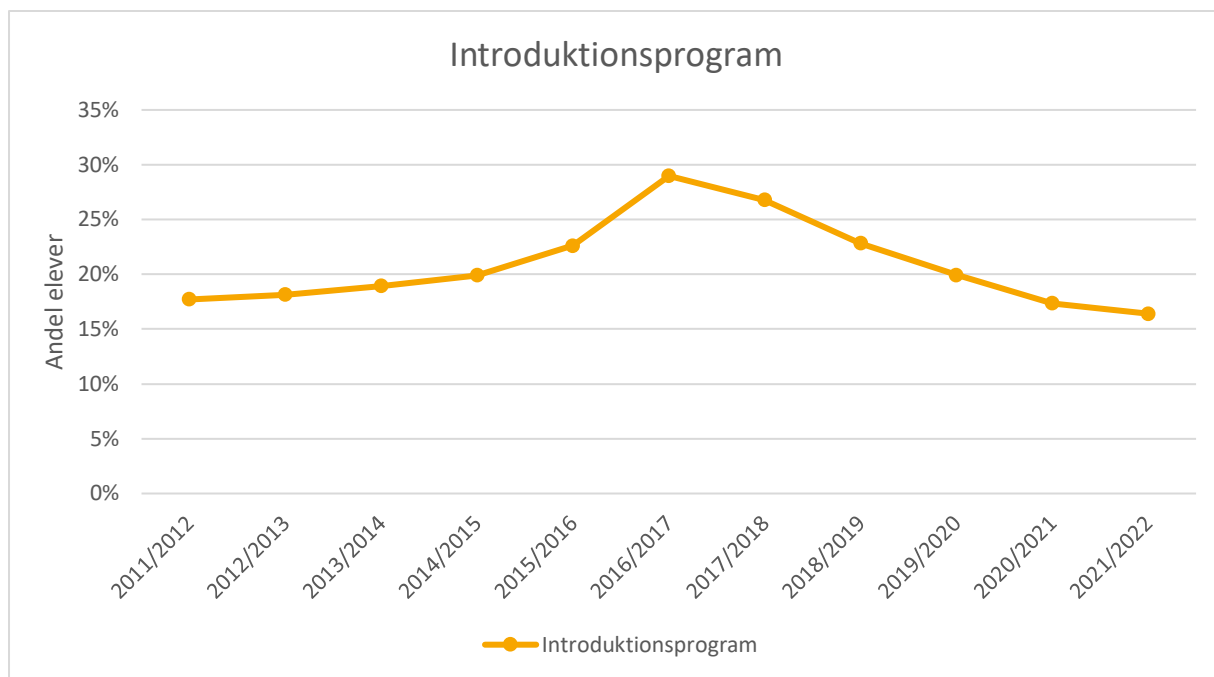
Figur 1. Arbetslöshet inom olika utbildningsnivåer per land. Avser personer mellan 25 och 64 år. 2019, OECD.

Läsåret 2021/2022 gick omkring 16 procent av förstaårseleverna ett introduktionsprogram. Fler elever behöver alltså välja en yrkesutbildning inom gymnasieskolan. Men därutöver behöver en stor del av eleverna som hamnar på ett introduktionsprogram rustas med en yrkesutbildning, för att motverka kompetensbristen och underlätta elevernas etablering på arbetsmarknaden senare i livet. Detta kan ske via yrkesvux, ett nationellt program eller en yrkesintroduktion.

Antalet elever i årskurs ett

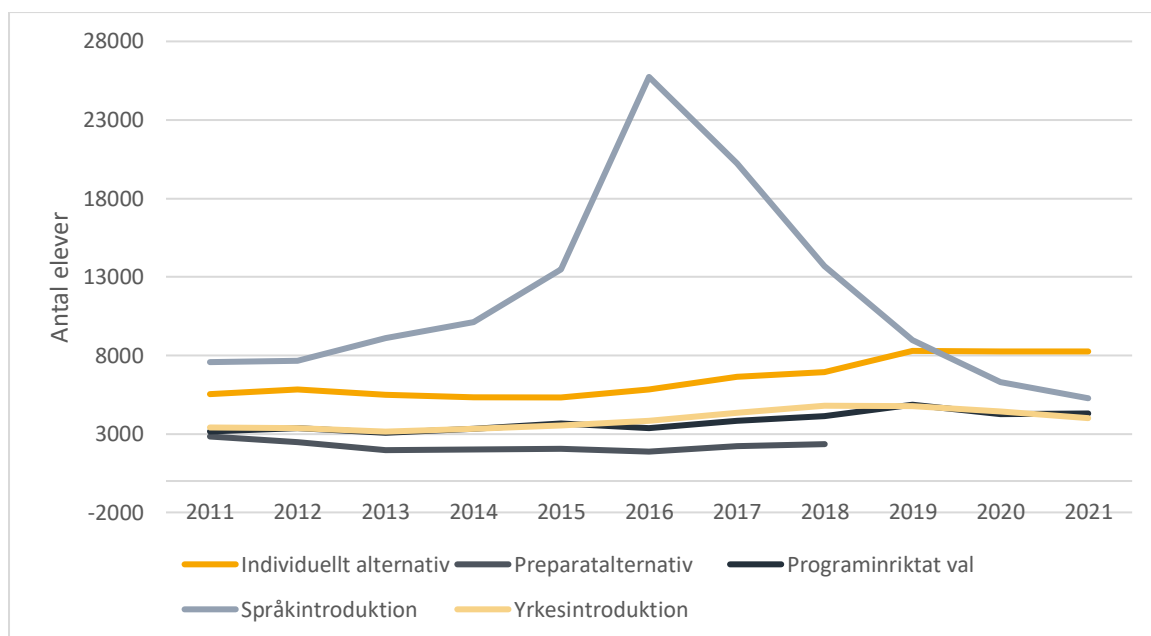
Introduktionsprogrammen riktar sig till elever som inte är behöriga att antas till nationella gymnasieprogram. På introduktionsprogrammen har eleverna möjlighet att läsa upp betygen i de ämnen där betyg saknas eller är för låga för de nationella programmen. Därefter kan eleverna byta till ett nationellt program.

Introduktionsprogrammen har sedan lång tid tillbaka omfattat väldigt många elever. Läsåret 2021/2022 fanns omkring 16 procent av förstaårseleverna på gymnasiet på introduktionsprogram; se Figur 2.

Figur 2: Andel elever i år ett som går på ett introduktionsprogram, av totala antalet elever i år ett på yrkes-, högskoleförberedande samt introduktionsprogram. Läsåren 2011/2012–2021/2022.

I Figur 3 visas antalet elever i år ett på de olika inriktningarna. Från 2011 till 2019 fanns fem inriktningar på introduktionsprogrammet. Av dessa har alla, med undantag för språkin introduktion, följt en liknande utveckling.⁵ I samband med flyktingkrisen 2015 anlände ett stort antal ungdomar i gymnasieålder till Sverige. Då ökade antalet elever på språkin introduktionsprogrammet kraftigt, från cirka 13 500 läsåret 2015/2016 till 25 700 läsåret 2016/2017. Sedan dess har antalet elever på språkin introduktion successivt minskat.

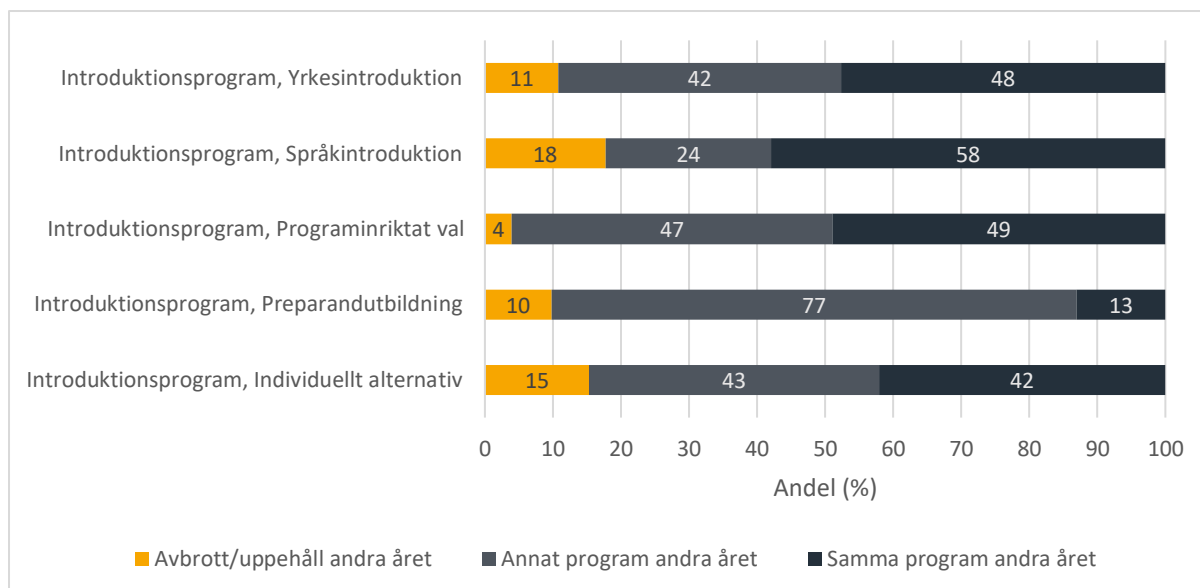
Figur 3: Antal elever i år ett på introduktionsprogram från 2011/2012 till 2021/2022. Notera att 2019 ersattes introduktionsprogrammet preparandutbildning respektive programinriktat individuellt val av programinriktat val, varför data för preparandutbildning saknas för 2019/2020. Källa: SiRIS-databasen (Skolverket).

⁵ 2019 ersattes de två inriktningarna Preparandutbildning och Programinriktat individuellt val av Programinriktat val.

Status efter år ett

Statistiken visar att på samtliga introduktionsprogram är antalet elever år ett större än antalet elever år två och tre. Det innebär att många elever som börjar ett introduktionsprogram inte fortsätter längre än ett år. I Figur 4 redogörs för var elever på introduktionsprogrammen är registrerade andra året, utifrån ett genomsnitt för perioden 2011–2018. Där framgår att det är en förhållandevis stor andel av eleverna som gör avbrott eller uppehåll redan efter ett år, framför allt inom inriktningarna språkintröduktion och individuellt alternativ. En del av dessa elever kan återuppta studierna senare, men det finns också en betydande risk för att en stor andel av eleverna varken arbetar eller studerar. Det framgår också att det är stora variationer mellan olika introduktionsprogram avseende vilka program eleverna som byter program år två och tre övergår till, samt i vilken utsträckning eleverna sedan tar examen från ett nationellt program. Störst andel som går vidare till annat program finns bland de som har börjat på en preparandutbildning⁶. Detta kan dock förklaras av att denna inriktning, tillsammans med den tidigare inriktningen programinriktat individuellt val, generellt har högre studieresultat från grundskolan än övriga introduktionsprogram.⁷

Inom språkintröduktion finns störst andel elever som är kvar på samma program år två, och de flesta elever fortsätter studera på samma program år två. Men det finns en förhållandevis stor andel av eleverna som gör avbrott år två, inom både språkintröduktion och individuellt alternativ.

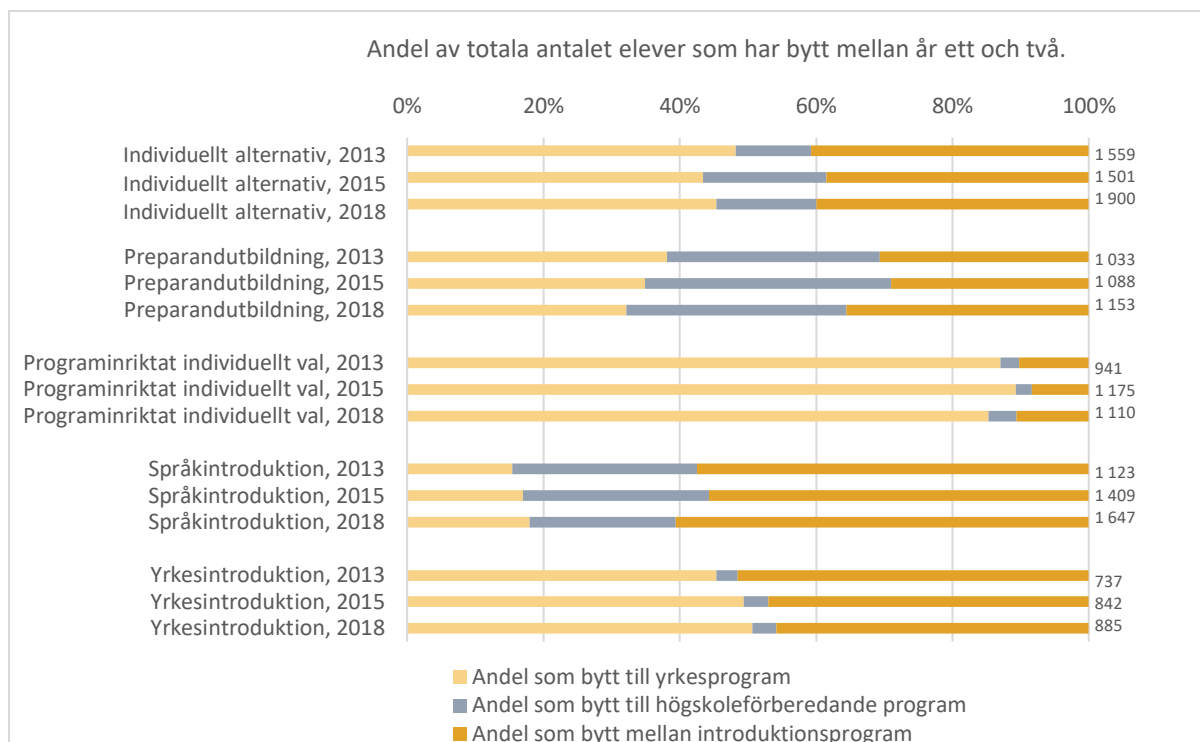
Figur 4: Var elever som börjar introduktionsprogram är registrerade andra året. Genomsnittliga andelar för elever som börjar 2011–2018, per typ av introduktionsprogram, riket. Källa: SiRIS-databasen (Skolverket).

Som framgår i Figur 5 nedan är det stora variationer mellan olika introduktionsprogram avseende vilka program eleverna övergår till. Bland de elever som kommer från det tidigare programmet programinriktat individuellt val – vars syfte var att eleven skulle bli behörig till ett yrkesprogram – finns den största andelen som går till just ett yrkesprogram: över 80 procent. Elever som har gått yrkesintroduktion övergår även de i viss utsträckning till ett yrkesprogram, men andelen ligger runt 50 procent. Elever från en preparandutbildning går i högst utsträckning till högskoleförberedande program, men det gör även en relativt stor andel av eleverna från språkintröduktion.

Från språkintröduktion kommer samtidigt lägst andel till yrkesprogrammen. Det är dock det introduktionsprogram där elever i högst utsträckning övergår till ett annat introduktionsprogram.

⁶ 2019 ersattes de två introduktionsprogrammen Preparandutbildning och Programinriktat individuellt val av Programinriktat val.

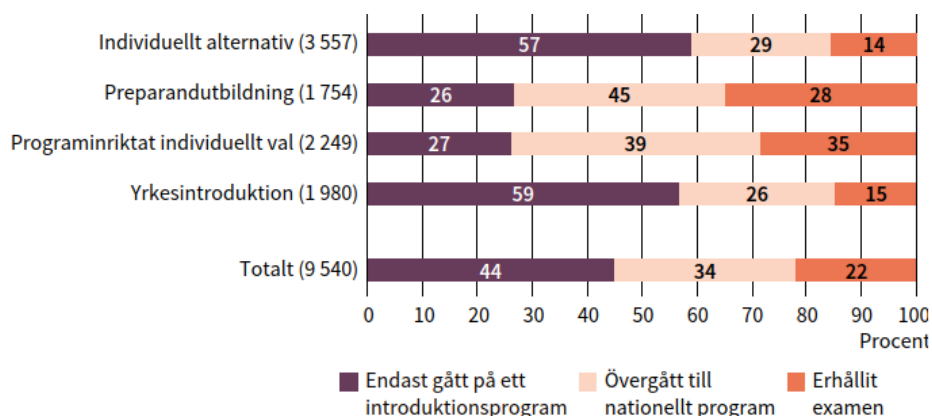
⁷ Skolverket, 2019.

Figur 5: Vilken programtyp som elever på introduktionsprogram har bytt till mellan år ett och två, per startår och programinriktning (startår 2013 innebär att eleven påbörjade ett introduktionsprogram inför läsåret som startar 2013 och byter efter ett år, det vill säga inför läsåret som startar 2014). Källa: SiRIS-databasen (Skolverket).

Det är svårt att få fram statistik som visar vilka specifika program utanför introduktionsprogrammet som eleverna övergår till. Men enligt Skolverket var det 2012 vanligast att elever på programinriktat individuellt val och preparandutbildning övergick till fordons- och transportprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet.⁸

Statistiken från Skolverket visar inte etableringen för eleverna efter genomgången yrkesprogram (för de elever som har bytt från introduktionsprogram till yrkesprogram). Däremot framgår det att av de 9 540 elever som började på introduktionsprogram hösten 2012, har endast 22 procent erhållit examen inom sex läsår (vårterminen 2018). Detta redogörs för i Figur 6 nedan.

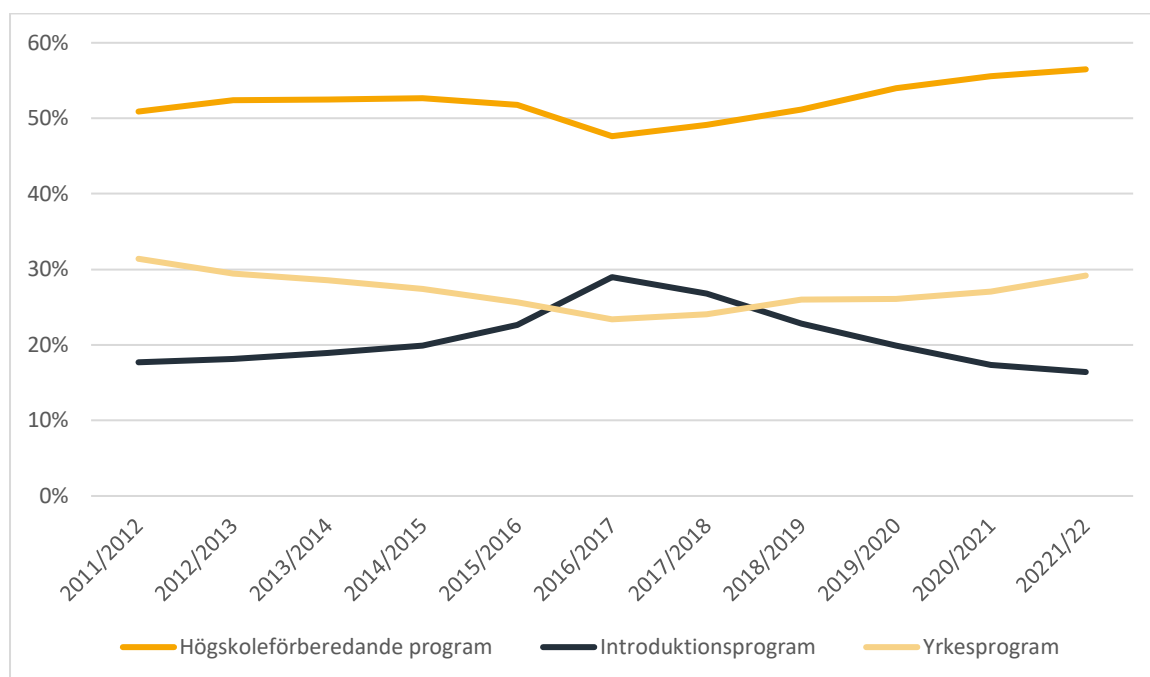

Figur 6. Andel nybörjare på introduktionsprogram läsåret 2012/2013 som inte övergått, övergått respektive erhållit examen inom sex läsår, avläst vårterminen 2018. Procent. Bild hämtad från (Skolverket, 2019b).

⁸ Skolverket, 2019.

Vidare visar statistiken att av de elever som övergick till ett nationellt program, vilket motsvarar 5 296 elever, tog 33 procent en yrkesexamen och 6 procent en högskoleförberedande examen. 61 procent tog ingen examen alls.⁹ Eftersom introduktionsprogrammen syftar till att ge eleverna så pass goda kunskaper att de ska bli behöriga till ett nationellt program och därefter ta examen, visar siffrorna ovan att detta misslyckas för en stor andel av eleverna.

Ett ytterligare problem är att för få kan gå ett yrkesprogram. Av de som sökte ett yrkesprogram som sitt förstahandsval 2019 var i genomsnitt 71 procent behöriga – en tydlig minskning från 2011 då andelen var 81 procent. Detta syns i figur 7. Idag börjar cirka 16 procent av eleverna på ett introduktionsprogram i stället för att komma in på ett nationellt program. Allt färre vill alltså läsa en yrkesutbildning, och av dem som faktiskt vill är det allt färre som kan göra det och får tillgång till yrkesutbildningen.¹⁰

Figur 7. Andel elever i årskurs ett per programtyp i riket, från 2011/12 till 2021/22. Källa: SiRIS-databasen (Skolverket). Notering: Figuren visar endast andelen elever i år ett på de olika programtyperna för 2011 och framåt då strukturen för introduktionsprogrammen innan Gy11 introducerades såg annorlunda ut, vilket gör det svårt att jämföra. Svenskt Näringsliv, 2020b.

Elever på yrkesintroduktion

Svenskt Näringsliv har under maj 2022 låtit undersöknings- och analysföretaget Ungdomsbarometern göra intervjuer med elever och lärare på yrkesintroduktionsprogrammet. Studien är för liten för att några generella slutsatser ska kunna dras. Men tidigare studier från exempelvis Skolverket ger i stora delar liknande resultat¹¹.

Från Ungdomsbarometerns studie ser vi att eleverna på yrkesintroduktionsprogrammet varierar i hög grad när det gäller bakgrund, förutsättningar och motivationsgrad.

- **Bakgrund:** Många elever är förstagenerationsinvandrare från olika länder, varav en del är ensamkommande. Andra är från trasiga hem och har haft en svår uppväxt. Många har pluggat sfi sen tidigare, vilket ger begränsade meritvärden.

⁹ Skolverket, 2019

¹⁰ Svenskt Näringsliv, 2020b.

¹¹ Skolverket, 2015

- **Förutsättningar:** Vissa elever saknar betyg från enstaka kurser och kan snabbt läsa in dessa. Men många har haft begränsad eller mycket liten tidigare skolgång. Begränsade språkfärdigheter i svenska eller engelska är ibland en utmaning.
- **Motivationsgrad:** Några elever verkar extremt ointresserade av utbildningen och jobbopportuniteter, medan andra är mycket motiverade att ta vara på möjligheterna som ges. Detta reflekteras även i en varierad närvaro på kurser och praktik.

Av ovanstående följer några huvudsakliga insikter om yrkesintroduktionsprogrammet:

Som att gå på gymnasiet

- Yrkesintroduktionsutbildningen motsvarar i praktiken ofta ett ordinarie gymnasieprogram, och yrkesintroduktionselever läser med en ordinarie programklass.
- Både elever och lärare tänker på yrkesintroduktionsprogram och gymnasieprogram som samma program, och utgår från att det blir tre års studier.

Variation inom gruppen, men sikte på arbete

- Eleverna har mycket varierande förutsättningar och motivation, men samtliga siktar på anställning och arbete så fort som möjligt.
- Majoriteten har utländsk bakgrund och utbildningsmässiga svagheter, till exempel saknad skolgång eller svårt för teoretiska kurser.
- Motivationsmässigt ser vi två motsatta grupper: en grupp som är mycket uppgiven och inte ser möjligheterna med utbildningssystemet, och en grupp som är mycket motiverad, tar vara på möjligheter som ges och drar nytta av programmet.

Praktikplatser A och O

- Yrkesintroduktion handlar alltså till stor del om att kunna skaffa jobb. Detta kommer i första hand, examen och gymnasiebehörighet i andra hand.
- Praktiken är central för elevernas framgång – det är den som faktiskt leder till arbete för många. Att prova på olika praktikplatser och hitta rätt är viktigt. Vid yrkesintroduktion finns dock flexibiliteten att välja utanför programinriktningen.

Lärarnas kontaktnät och engagemang är avgörande

- Hur väl praktiken kan fungera och vilka praktikplatser som finns tillgängliga hänger till stor del på lärarna, som bygger och underhåller ett kontaktnät av potentiella praktikplatser.
- Enskilda lärares engagemang och förmåga är viktig – i allt från att hitta praktikplatserna och upprätthålla relationer med företag, till att se till så att eleverna dyker upp samt lär sig fungera på arbetsplatsen.

”I början var det svårt att komma hit, med svenska språket och så, men dom hjälper jättemycket. Praktiken är bättre för mig. Än matte, svenska ...”

- Kille, 19 år

Branschmodellen och reformagendan

Som ett resultat av de brister vi ser i den gymnasiala yrkesutbildningen har Svenskt Näringsliv tagit fram en ny modell för den gymnasiala yrkesutbildningen: branschmodellen. Modellen har tagits fram i projektet Framtidens yrkesutbildning och består av fem viktiga reformområden:

1. Branscherna ska ha makt och inflytande över yrkesutbildningen.
2. Utbudet ska matcha arbetsmarknadens efterfrågan.
3. Fler ska vilja gå en yrkesutbildning.
4. Fler ska kunna gå en yrkesutbildning.
5. Fler ska ta examen.

I dessa fem reformområden ryms 26 olika reformer som syftar till att förbättra tillgången till yrkeskompetens. I rapporten *Framtidens yrkesutbildning – ge branscherna makten* beskrivs alla reformer ingående.

Under reformområde fyra, att fler ska kunna gå en yrkesutbildning, finns förslag för en ny utformning av introduktionsprogrammen.

Branschmodellen

Branscherna ska ha makt och inflytande över yrkesutbildningen

Utbudet ska matcha arbetsmarknadens efterfrågan

Fler ska vilja gå en yrkesutbildning

Fler ska kunna gå en yrkesutbildning

Fler ska ta examen

Reformförslag för introduktionsprogram

Fler vägar ut i yrkeslivet från introduktionsprogrammen

Svenskt Näringsliv föreslår att introduktionsprogrammen reformeras så att eleverna får ökade chanser att snabbt ta sig vidare i utbildningssystemet eller till jobb. Vårt reformförslag består av följande tre punkter:

1. Språkintröduktion ska kunna läsas under maximalt ett år.

För elevernas språkutveckling är det negativt att gå i en klass med enbart elever som inte har svenska som modersmål. Därför bör språkintröduktion maximalt kunna läsas under ett år inom ramen för intröduktionsprogrammen. Därefter bör eleven automatiskt påbörja ett nationellt program eller programinriktat val, om hen är behörig till något av dessa.

Elever som inte är behöriga till ett nationellt program, eller ett nationellt program via programinriktat val, ska erbjudas fortsatta studier via komvux eller yrkesintröduktion. Om eleven fyllt 18 år ska hen erbjudas studier utifrån de nationellt framtagna yrkespaketen på komvux. Elever som inte fyllt 18 år ska övergå till studier vid yrkesintröduktion.

2. Slå ihop yrkesintröduktion och individuellt alternativ och skapa nya branschpaket.

De båda intröduktionsprogrammen yrkesintröduktion och individuellt alternativ ska slås ihop till ett nytt yrkesintröduktionsprogram. Tiden på det nya yrkesintröduktionsprogrammet bör i normalfallet vara 2–3 år. De elever som bedöms klara av det ska välja ett nationellt yrkesprogram och i möjligaste mån läsa yrkesämnen tillsammans med övriga elever på programmet. Eleverna ska också genomföra praktik och apl samt kunna läsa in de kurser som saknas för att få behörighet till ett yrkesprogram.

Elever som är längre ifrån att vara behöriga till ett yrkesprogram ska läsa specifika branschpaket som är anpassade för yrkesintröduktionsprogrammet. Det ska vara obligatoriskt för eleverna att välja något av dem. Ett genomgången branschpaket ska kunna leda till att en bransch kan ge eleven ett grundläggande yrkescertifikat där det också finns tydliga vägar mot gymnasial nivå (SeQF 4). Respektive nationellt branschråd beslutar både ifall branschpaket ska användas och om innehållet i form av yrkeskunskaper, yrkesfärdigheter och kompetenser.

Exempel: Branschpaket inom yrkesintröduktion

De nationella branschråden sätter samman yrkeskurser till ett antal olika branschpaket. Yrkeskurserna varvas med grundskoleämnen, som behövs för att eleven ska nå fullständiga grundskolebetyg, samt praktik och apl inom den aktuella branschen. Ett branschpaket är inriktat mot en bransch och inte ett yrke.

Efter genomgången yrkesintröduktion kan eleven antingen övergå till ett nationellt yrkesprogram eller skaffa sig ett jobb. Efter yrkesintröduktionsprogrammet kan eleven anställas som cafébiträde, köksbiträde, montör, handpakterare, grovarbetare, truckförare med mera, om det finns en arbetsgivare som vill det. Men eleven

utbildas inte till yrket, utan får ett branschintyg. Det kan ge tillräckliga kunskaper för att till exempel klara av eller vara på väg att klara av en validering, mot industriteknik bas eller andra branschens valideringar. Yrkesintroduktion bör avslutas med ett av branschen godkänt yrkesprov.

3. Programinriktat val ska bara vara möjligt mot ett yrkesprogram.

Elever som går på programinriktat val har generellt svårt att ta sig igenom ett nationellt program och nå examen. Särskilt svårt är det för elever som går ett programinriktat val med inriktning mot ett högskoleförberedande program. Av den anledningen ska programinriktat val enbart vara möjligt mot ett yrkesprogram.

De elever som går ut grundskolan utan att ha behörighet till något nationellt program – plus de elever som tillkommer direkt till gymnasieskolan utan att ha gått i svensk grundskola – behöver få en fördjupad orientering i de valmöjligheter som finns. Detta gäller såväl inom utbildningsområdet som på arbetsmarknaden.

Slutsatser

Samtliga intervjuade i Ungdomsbarometerens studie var närmast helt fokuserade på att arbete var målet, och skulle hoppa av om de fick ett jobberbjudande idag. Det är en av anledningarna till att Svenskt Näringsliv anser att yrkesintroduktionsprogrammet bör knytas närmare arbetsmarknaden – en nyckelfaktor för att förbättra programmet. En annan anledning är de svaga resultat som introduktionsprogrammen har. Genom vår föreslagna branschmodell skulle branschernas makt och inflytande öka. Yrkesintroduktionsprogrammets koppling till arbetslivet skulle också öka. Tillsammans med ambitionshöjningen på de övriga introduktionsprogrammen skulle resultaten kunna förbättras för samtliga introduktionsprogram.

För att förbättra gymnasieskolans introduktionsprogram anser Svenskt Näringsliv att det är viktigt att genomföra förändringar i skollagens kapitel 17 om introduktionsprogrammen. Vi vill förändra lagen så att

- tiden på språkintröduktion begränsas till ett år och att elever efter den tiden antingen går vidare till gymnasieskolan, yrkesintröduktion eller yrkesvux
- individuellt alternativ och yrkesintröduktion slås ihop till ett nytt yrkesintröduktionsprogram med särskilda branschpaket
- programriktat val bara ska vara möjligt mot ett yrkesprogram.

Referenslista

OECD. (2019). Unemployment rates by education level. Hämtad 2022-06-18:

<https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rates-by-education-level.htm>

Skolverket. (2019). Introduktionsprogram, eleverna och deras sysselsättning efteråt. Rapport 2019:484, Skolverket.

Skolverket. (2015). Elevröster om yrkes- introduktion som en väg till ett arbete. Hämtad 2022-06-18:

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/ovrigt-material/2015/elevroster-om-yrkesintroduktion-som-en-vag-till-ett-arbete>

Svenskt Näringsliv. (2020a). Resultatanalys för yrkesutbildningen.

https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/utbildning/resultatanalys-for-yrkesutbildningen_1163124.html

Svenskt Näringsliv. (2021a). Växande rekryteringshinder ett allt större problem - Rekryteringsenkäten 2021/2022.

https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/utbildning/vaxande-rekryteringshinder-ett-allt-storre-problem-rekryteringsen_1182984.html

Svenskt Näringsliv. (2021b) Yrkesutbildningar – sju europeiska exempel.

https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/utbildning/yrkesutbildningar-sju-europeiska-exempel_1171775.html

Svenskt Näringsliv. (2021c). Notan hamnar hos företagen – Konsekvenser av bristen på yrkesinriktad Gymnasiekompetens.

https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/utbildning/notan-hamnar-hos-foretagen_1180618.html

Svenskt Näringsliv. (2022) Framtidens Yrkesutbildning – Ge branscherna makten.

https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/utbildning/framtidens-yrkesutbildning-ge-branscherna-makten_1179966.html